لە نێوان ناپاکانی جەزائیر و کوردستاندا … گۆران هەڵەبجەیی

{لەنێوبردنی ناپاکان ل□ پێشترە وەک لە دوژمنان – جیڤارا}

دەمێ شۆڕشی جەزائیر دژ بە داگیرکەری فەرنسی بەرپابوو[62-54] ، بڕێک لە جەزائیریەکان بەرەی داگیرکەریان هەڵبژارد و بوونە جاش و دژ بە خواست و خەباتی گەلەکەیان چەکی ناپاکیان هەڵگرت . ئەم جاشانە کە لە بە [الحرکی] ناسروبوون ، ژمارەیان بە [90000] کەس مەزەندە دەکران. ئەمانە هەموو چەکدار نەبوون بەڵکو تێیاندا بوو کە لە بنکە سەربازیەکاندا خزمەتی جۆراوجۆریان دەکرد. بەڵام ئەمە هیچ شەفاعەتی بۆ نەکردن و شۆڕشگێڕان هەمان حسابی جاشە چەکدارەکانیان کرد بۆیان .

سەیر لەوەدا بوو داگیرکەرە فەرەنسیەکانیش زۆر جار متمانەیان بەم جاشانە نەبوو ، هەر بۆیە لەژێر فشارێکی دەروونی و هاوکات چاودێری توندی فەرەنسیەکاندا دەژیان.یا هەندێک جار فەرەنسیەکان ئەم جاشانەیان بۆ ئەشکەنجەو کووشتنی هاوڵاتیان بەکار دەهێنا ،ئەمەش هەم بۆ تاقیکردنەوەی دڵسۆزیان و هەم بۆ پتر ناشیرین کردنیان لەکن هاوڵاتیان .
دەمێک ساڵی 1962شۆڕشی جەزائیری سەرکەوت کە بە شۆڕشی [یەک ملیۆن شەهید ناسراوە} ، ئەم جاشانە بوونە کێشەیەکی گەورە بۆ کۆلۆنیالزمی فەرەنسی. حکومەتی فەرەنسی دەیوست بینداتی□ د□ست چارەنووسی نادیار و لە جەزائیر جێیانبهێڵێت ،کە لە هەموو حاڵەتێکدا چارەنووسێکی دژوار دەبوو ، سەرانی سوپای فەرەنسیش لە جەزائیر دەیانزانی چ کارەساتێک چاوەڕێی ئەم جاشانەدەکات، بۆیە نەیاندەویست ئەو کارەساتە ڕووبدات. ئەوەبوو بەر لە کشانەوەی سوپای داگیرکەر، بڕیاری ناردنی ئەو جاشانەو خێزانەکانیان بۆ فەرەنسا درا.
ئەم جاشانە لە فەرنسا ژیانێکی کولەمەرگیان بەسەر برد ،کۆمەڵگای فەرنسی هیچ گرنگەیکی بەو جاشانە نەدا ، بەتایبەتی ئەو هیزو لایەنانەی دژی ئەو جەنگەبوون. بواری کاردۆزینەوە و خۆ گونجاندن بۆ خۆیان و نەوەکانیان لەبار نەبوو.
منداڵەکانیان لە نیو کۆمەڵگای ئاوارە عەرەبەکاندا بەتایبەتی و□تانی مەغریبی عەرەبی بێزراو بوون . ئەمەش تووشی حاڵەتێکی

گەشەگیری و دەروونی زۆر خراپی کردبوون.
پاش ئەوەی بە درێژایی [56] ساڵ ئەم جاشانە لە فەرنسا لە زۆر ماف بێبەش کرابوون [بەتایبەتی مافی ئیمتیازات، خانەنشینی وەک جەنگاوەری کۆن].

بەڵام ماوەیەک لەمەوبەر [ماکرۆن] سەرۆکی فەرنسا مەرسومێکی لە بەرژەوەندی ئەو جاشانەو نەوەکانیان دەرکرد، ئەویش گێڕانەوەی ئیعتبارە بۆیان. بەمەش هەندیک ئیمتیازاتیان پێ دەدرێت کە پێشتر نەیانبووە، لە دیار نیە ئەو ئیمتیازاتانە چین و چەنن.
هاوکات ماکرۆن دوای لە دەسەڵاتدارانی جەزائیر کرد کە ڕێگەیان پێبدەن بگەڕێنەوە وڵاتەکیان و وەک هاوڵاتی جەزائیری مامەڵەیان لەگەڵ بکرێت، هەروەها داوای کرد کار ئاسانیان بۆ بکەن، گەر ویستیان لەوێ بژین و دوا ساتەکانی ژیانیان لە وڵاتی خۆیان بەسەربەرن. [تائەم کاتەش سەفەری ئەو {حەرەکیانە} بۆ جەزائیر تەنانەت بۆ سەردانیش قەدەغە بوو].

کرۆک و مەبەستی ئەم بابەتەم ئەو بەشەیە کە پەیوەستە بە هەڵوەستی دەسەڵاتدارانی جەزائیرەوە بەرامبەر بە داواکەی {ماکرۆن}. ماکرۆن زۆر بە خەرایی وەڵامی وەرگرتەوە. وەڵامەک هەر دەبوو بەو جۆرە بوایە. هەر دەسەڵات و کیان و حکومەتیک گەر ڕێز لە خەباتی گەلەکەی، خوێنی شەهیدانی، میژووی نەتەوەکەی، خانەوادەی شەهیدانی بگرێت، گەرەکەو گرنگیشە کە بەو جۆرەی حکومەتی جەزائیر ڕەفتار بکات.
وەڵامەکە بریتی بوو لەم ڕستە پڕ مانایە: {ئەوانە شوێنیان لە خاکەکدا نابیتەوە کە ناپاکیان کردوە بەرامبەری}.

ئەم هەڵوێستەی دەسەڵاتدارانی جەزائیری لەشوین خۆیدا بوو، هەر دەبوو وابێت. ناکریت دەوڵەتێک، میللەتیک ڕێز لە کەسانێک بگرێت و باوەشیان بۆ بکاتەوە، کە ڕۆژانێک دژی خەباتی سەربەخۆیی و تەزحیاتی گەلەکەیان وەستاونەتەوە و هاوکاری داگیرکەریان کردوە.
ئەو جۆرە مرۆڤانە هەر دەبێ بەجۆرە ڕەفتاریان لەگەڵدا بکرێت. لە کوبا، ڤێتنام و جێگەی دیکە کە شۆڕش تێیاندا سەرکەوت، بەهەمان شێوە مامەڵە لەگەڵ ناپاک و وڵاتفرۆشاندا کراوە.
تەنها دەسەڵاتێک کە لەم قاعیدەیە دەرچوو دەسەڵاتی هەرێمی کوردستان بوو.
هەر لەدوای نەمانی دەسەڵاتی بەعس لە کوردستان، بەرەی کوردستان بڕیاری لێبووردنی بۆ ئەو جاشانە دەرکرد کە بە [160] هەزار مەزەندە دەکران.

ئەمە کەتایی چیرۆکەکە نەبوو ، بەڵکو پاش جێگیربوونی دەسەڵاتی ڕەهای یەکێتی و پارتی ، خێر بەسەر ئەم ناپاکانە داباری ،مووچەیەکی بەرز ، بەرزتر لە مووچەی شەهیدانی پێشمەرگەو خانەوادەی ئەنفالکراونی دەستیان، بە زۆرێک لەو سەرۆک جاش و مووستەشارانە بەدرایەوە، بە لەشاو خزێنرانە نیو هەردوو حیزبەوە ، ئیمتیازاتی وەک مووچەی بندیوار ،سەیارە ،ئەرزەو چەک و حیمایەیان بە دەستەبەرکرا . کار هەر بەمەوە نەوەستا بەڵکو بڕێک لەوانەش کە بەجاشەتی کوژرابوون یا بە ئاسایی یا نەخۆشی مردبوون ،ناویان خرایە نیو لیستی شەهیدانی وەزارەتی شەهیدانەوە ، بەمەش ناوی ئەو شەهیدانە پێخەکران.[لە ڕابردوودا بەفشاری ڕیکخراوی {چاک} هەندیک ناوی ئەو جاشانە لەو لیستە دەرهێنران].
پاش کەتایی جەلەسەکانی تایبەت بە تاوانبارانی کەیسی ئەنفال، لە دادگای باڵای تاوانەکان لە بەغدا ، بە لیستێک ناوی زۆرێک لەو سەرۆک جاش و موستەشارانە کە بەشدار بوون لەو پرۆسەیەدا، وەک تاوانبار دەرچوو کە [250] ناویک زیاتر دەبوون.
داواکرابوو لە دەسەڵاتی هەرێم فەرمانی دەستگیرکردنیان بە دەربکات و بدرێن بە دادگا.

بەهۆی فشاری هەردوو حیزبی دەسەڵاتدارەوە یەک دانەشیان لە دەستگیرنەگیرا ، بەڵکو زیاتر ڕێزیان لێگیرا.
حاکم هاوژین سەرۆکی دادگای کفری ،ساڵی 2013 فەرمانی دەستگیرکردنی بە[3]لەو سەرۆک جاش و مووستەشارانە دەرکرد کە دەستیان لە تاوانەکانی ئەنفالدا هەبووە و نیشتەجێی کەلار و چەمچەماڵ بوون. بەڵام یەکێتی و پارتی زۆر بە خیرایی مداخەلەیان کردو فەرمانەکەیان هەڵوەشاندەوە. چونکە لایان ڕوون بوو گەر ئەمە سەربگرێت ،فەرمانی دەستگیرکردنی دیکەی بەدوادێت کە ئەمەش نەخوازراوبوو بە هەردوو حیزب .
لە پای ئەم کارەیدا بڕیاری گواستنەوەی دادوەر هاوژین درا بە دەڤەری دهۆک، واتە بە ژیر دەسەڵاتی پارتی .{ ئەمە یەکەم جارە فەرمانبەرێک بگوێزرێتەوە بە دەرەوەی زۆنی دەسەڵاتی یەکێتی یا بەپێچەوانەوە }ئەمەش نیشانەی پەرەشی یەکێتتی و پارتیدا لەم کەیسەدا.
دادوەر هاوژین ڕەتی کردوە بڕیاری گواستنەوەکەی جێبەجێ بکات ،هاوکات بە میدیاکانی ڕاگەیاند هۆکاری بریاری گواستنەوەی پەیوەستە بەو فەرمانەی کە دژ بەو سێ تاوانبارە دەری کردوە .
ئەوەی لەم کەیسەدا ڕوویدا ئەو هەڵوێستەی ئەنجومەنی دادوەری کوردستان بووە کە هەڵوێستیکی پڕ شەرمەزاریی بوو، تەواو کەری

هەڵوەستی دەسەڵاتی یەکێتی و پارتی بوو. ئەم ئەنجومەنە کە بووەتە گەمەی دەستی دوو حیزبەکە ، لەبری پشتگیری لە هاوپیشەکانیان و دەستخۆشی لەی کە بەئەرکی پیشەیی خۆی هەستاوە ، کەچی بە فشاری حیزب بریاری دەستگرکردنیان بە دادوەر هاوژین دەرکرد . ئەویش لە ئاکامدا خۆی بزر کرد .
لەوانەیە بۆ پاراستنی ژیانی خۆی پەنای بە هەندەران بردبێت، چونکە گەر خۆی ون نەکردایە ،ژیانی دەکەوتە مەترسیەوە .

ئەو تاوانبارو ناپاکانە هەندە رووقایمن،وا ڕەفتار دەکەن کە هیچ کارێکی نەشیاویان ئەنجام نەداوە،. تەنانەت ئامادەنین لەژێر لەویشەوە داوی لێبووردن بکەن. بۆ نمونە تاوانبار قاسم ئاغای کۆیە ناسراو بە [قاسمە کوێر] دەمێک ڤیدیۆیەکی کۆنی بڵاوکرایەوە کە لە چیای کەسرەت چەند پێشمەرگەیەکی حیزبی شیوعی کووشتووەو بریندارەکیشی تەسلیمی دەسەڵاتی بەعس دەکات،ئەم کارە قێزەونەی لە میدیاکاندا دەنگی دایەوە لە ئاکامدا لە دادگای کۆیە فەرمانی دەستگیرکردنی بۆ درچووە ،لە پارتی نەک ڕادەستی دادگای نەکرد بەڵکو پاریزگاری لێکرد و لەبەرچاو ونیکرد. هەروەها جاروباریش بە سوکایەتی بە کەسوکاری شەهیدانی دەستی قاسمە کوێر ،پارتی بەجلی کوردی و چەکی جوانەوە ئەم تاوانبارەو کوڕەکەی لەو شوێنانەی پێشمەرگەی کووشتوە نمایشیان دەکات.
جا گەر دەسەڵاتیک ئەمە ڕەفتاری بێت لەگەڵ ناپاکاندا ،ئیدی چ دڵەکمان بەم دەسەڵاتە خۆش بێت؟ دەکرێ تەنیشتمان پێ بێت لە خۆفرۆش و ناپاک وهاوکات ئیدعای سەربەخۆیی بکەین ؟

گۆران هەڵەبجەیی